

Til: Kunnskapsdepartementet

Fra: HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) & HLFU (Hørselshemmedes Landsforbunds Ungdom)

Dato: 1. juli 2020

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund) er Norges største organisasjon for mennesker med funksjonsnedsettelse med 67 500 medlemmer. 14,5 % av Norges befolkning over 20 år¹ har en hørselshemming som påvirker hverdagen. Forskning viser at unge mennesker med nedsatt hørsel har større problemer med å høre det læreren og medelever sier, og dermed få et godt læringsutbytte². I tillegg har hørselshemmede elever et stort energiforbruk for å kompensere for hørselstapet³ samt symptomer på utmattelse⁴.

HLFU (Hørselshemmede Landsforbunds Ungdom) <https://www.hlf.no/hlfu/aktuelt-hlfu/> støtter også dette høringssvaret.

Høring – NOU 2019:25 Med rett til å mestre — Struktur og innhold i videregående opplæring

Innledende – samt hva som ikke er omtalt i meldingen

HLF er positive til regjeringens mange forslag om å få flere til å fullføre videregående skole. HLF synes Lied-utvalget har lagt frem mange gode forslag som vil gjøre skolen mer inkluderende, også for elever med utfordringer. Samtidig er det slik at HLF mener at viktige punkter ikke er omtalt i NOUen, og som er essensielle for å lykkes i videregående opplæring. I det følgende innleder vi med disse momentene, og deretter kommenterer vi spesifikt på utvalgte punkter.

Fravær av fokus på funksjonshemmede. Vi undrer oss over fraværet av fokus på funksjonshemmede. I en NOU som omhandler en god skole for alle er det påfallende at man gir funksjonshemmede så lite oppmerksomhet. Tema som *tilrettelegging og universell utforming* må være en selvsagt del av NOUen, og er helt nødvendige bestanddeler for at en større gruppe elever skal kunne ha samme læringsbetingelser som andre elever. Norge har vedtatt FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse, der lik tilgang til skolebygg for alle er en av forpliktelsene, det er langt igjen før vi kan si at vi er ved dette målet.

Vi ønsker også å vektlegge at for lærlinger (yrkesfag) må det være kunnskap hos ansvarlig arbeidsgiver om lærlinger med nedsatt funksjonsevne og deres utfordringer samt eventuelle behov for hjelpemidler. Uten dette kan det i mange tilfeller bli svært vanskelig for lærlingen å gjennomføre

---

¹ Engdahl B, Tambs K, Borchgrevink HM, Hoffman HJ. Screened and unscreened hearing threshold levels for the adult population: Results from the Nord-Trøndelag Hearing Loss Study. *Int J Audiol*. 2005; 44, 213-230.
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_6496&Main_6157=6263:0:25.6102&MainContent_6263=6496:0:25.6109&Content_6496=6178:50246:25.6109:0:6562:14::0:0

² Ruscetta, M. N., Arjmand, E. M., & Pratt, S. R. (2005). Speech recognition abilities in noise for children with severe-to-profound unilateral hearing impairment. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 69(6), 771-779.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165587605000339>

³ Hornsby, B. W., Werfel, K., Camarata, S., & Bess, F. H. (2014). Subjective fatigue in children with hearing loss: Some preliminary findings. *American Journal of Audiology*. <https://lshss.pubs.asha.org/doi/full/10.1044/1059-0889%282013/13-0017%29>

⁴ Bess, F. H., Gustafson, S. J., Corbett, B. A., Lambert, E. W., Camarata, S. M., & Hornsby, B. W. (2016). Salivary cortisol profiles of children with hearing loss. *Ear and Hearing*, 37(3), 334. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4844856/>

løpet. Lærlinger må også få de samme rettigheter som øvrige videregående elever når det gjelder rett til tilrettelegging og støtte fra PPT.

Planlagt overgang fra ungdomsskole til videregående. Elever med funksjonshemming er en stor og ulik gruppe, med ulike behov. En planlagt overgang mellom ungdomsskole og videregående er spesielt viktig for disse elevene, men vi kan ikke se at det er konkrete forslag om dette i denne NOUen.

I Innstilling til 188 S (2019-2020:9) referer komiteen til at regjeringen har varslet at den vil legge frem melding om videregående opplæring våren 2021, og at de finner det naturlig at man legger frem konkrete forslag til hvordan overgang mellom ungdomsskole og videregående opplæring best kan løses, og peker spesielt på dem med spesialpedagogiske behov.

Fraværsgrensen. I dag opererer man med en fraværsgrense i videregående skole. Det er nå kommet en evaluering av ordningen. Det kan synes som om sårbare elever i større grad rammes av ordningen. Kunnskapsminister Guri Melby kommenterer dette slik: «Likevel er det utfordringer vi må løse som fraværsgrensa ikke løser. Det er en gruppe elever som kanskje får det vanskeligere av fraværsgrensa. De må vi hjelpe. Vi skal se på hva vi kan gjøre med fraværsgrensa eller andre tiltak for å hjelpe den gruppen». Denne ordningen henger selvsagt tett sammen med mulighet for å lykkes/ikke lykkes i videregående skole.

HLF mener vurdering av fraværsgrensen bør være en del av vurderingene i det videre arbeidet med NOUen, og at man spesielt ser på ordningen ifht elever med nedsatt funksjonsevne og psykiske utfordringer.

I det følgende kommenterer vi videre på utvalgte punkter:

- **Utvalgets forslag punkt 3.4. Fullføringsrett. Fleksibel tidsbruk, tilpasset tilbud. Delkompetanse. Innføringsfag.**

Fullføringsrett er positivt. Et viktig forslag Lied-utvalget legger frem er å lovfeste retten til å fullføre videregående skole uavhengig av om man bruker lenger tid/stryker, samt gi et tilbud som i større grad er tilpasset de ulike forutsetninger elevene har. Samtidig er det slik at ikke alle elever klarer å gjennomføre videregående, men de kan likevel ha oppnådd god kunnskap, forslag om **delkompetanse**, hvis man ikke oppnår sluttkompetanse, er derfor et godt forslag. Vi er også enige i at delkompetanse bør utredes nærmere når det gjelder yrkesfag (utvalgets forslag punkt 6.7).

Forslaget vil lette presset på mange elever som kan slite med å gjennomføre videregående opplæring. Årsaken til at mange sliter kan henge sammen med manglende kunnskap om elevens utfordringer. Gjennomstrømning kan i større grad sikres også ved mer kunnskap om ulike utfordringer, tilrettelegging samt universell utforming av skoler.

Innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk som en integrert del av oppstart videregående er positivt, men må ha regler. HLF mener tilbud om fordypning i basisfag, hvis man har hull i kunnskapen fra grunnskolen, kan være et godt tiltak, som kan gjøre elever bedre i stand til å gjennomføre videregående. Likevel må vi stille oss spørsmålet om årsaken til at for eksempel hørselshemmede ikke består fag i ungdomskolen. Står det på elevens innsats alene eller står det på manglende tilrettelegging for eleven og manglende hørselskompetanse hos skolen / undervisningspersonalet?

Det er viktig at det *utarbeides klare regler* rundt hvem som skal gjennomgå innføringsfag slik at dette ikke blir en skjønnsmessig vurdering, eleven og foresatte må også være delaktige i en slik prosess.

- **Utvalgets forslag punkt 4.6. Mer fordypning. 2 terminer. Trekkordning.**

2 Terminer kan være positivt. Lied-utvalget foreslår å legge til rette for mer fordypning i skolen. Dette ønsker de å gjøre ved å dele skoleåret inn i 2 terminer, og hver termin avsluttes med eksamen. HLF stiller seg positiv til forslaget fordi det gjør det lettere for eleven å konsentrere seg om fag. Det reduserer også eksamensbelastningen i vårterminen, og kan øke muligheten for eleven til å få bedre karakterer fordi risikoen for å ha dårlige dager er spredt utover 2 terminer.

Trekkordningen avvikes, hvordan eksamen avholdes må få mer fokus. Utvalget foreslår å avvike trekkordningen i videregående skole og sørge for at elevene vet hvilke fag de skal ha eksamen i ved begynnelsen av terminen. Forslaget vil gi forutsigbarhet og mindre risiko for tilfeldigheter, men det er også viktig **hvordan eksamen avholdes**. For eksempel kan hørselshemmede ha behov for avklaringer, og bistand til gjennomlesning av eksamensoppgave for å sikre at man har forstått oppgaven riktig, dette bør også være gjenstand for en gjennomgang. Spesielt viktig er dette ved muntlige eksamener.

- **Utvalgets forslag punkt 5.4. Endringer i timetall: bra med flere timer i engelsk.**

Lied-utvalget foreslår flere endringer i timetall i videregående skole. Ett forslag er flere timer til engelsk. For hørselshemmede elever kan det være større utfordringer å lære engelsk, gitt hørselstapet, mer tid til fordypning i engelsk er derfor et godt tiltak.

- **Utvalgets forslag punkt 8.5. Voksne sin rett til utdanning er positivt, lærlingetilskudd ved annen gangs utdanning må ikke reduseres.**

Lied-utvalget foreslår at alle voksne skal få rett til å ta en ny utdanning på videregående nivå selv om de etter nåværende regelverk har brukt opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående, og de skal også få mulighet til ny yrkeskompetanse selv om de allerede har gjennomført ett studieløp.

HLF mener dette er et godt forslag, spesielt for funksjonshemmede som i større grad kan ha hatt utfordringer med å ta en utdanning, samt at tiltaket vil være godt for personer som i mange tilfeller må finne seg en ny jobb fordi det er vanskelig å stå i det yrket de er utdannet til. HLF har fått flere henvendelser fra hørselshemmede som i voksen alder står i en situasjon der de finner det nødvendig å vurdere å skifte karrierevei grunnet hørselsutfordringer. Det må imidlertid påpekes at hvis lærlingetilskuddet til annen gangs utdanning reduseres vil dette også redusere mulighetene for å ta en annen gangs utdanning, noe vi ikke ser at noen kan være tjent med.

Utvalgets forslag punkt 9.5. Kompetansekrav og overganger.

Kompetansekrav til lærere. Lied-utvalget foreslår at man skal vurdere å stille større kompetansekrav til lærerne i videregående skole. Dette støtter HLF fordi lærerens kompetanse, både faglig og pedagogisk, er en av de viktigste faktorene i elevens læring og trivsel. HLF mener det er spesielt viktig at lærere i videregående har god kompetanse om hvordan man best underviser elever med utfordringer.

Overgang til høyere utdanning. For å lykkes med høyere studier og for å kunne ta velfunderte valg er det viktig med profesjonell råd og veiledning, dette er spesielt viktig for funksjonshemmede elever. Oppgaven kan legges til flere av utvalgets forslag under punkt 9.5, for eksempel kan en slik oppgave legges til fylkeskommunens ivaretagelse av karriereveiledning, i et foreslått nasjonalt fagråd for

studieretninger og høyere utdanning eller i et foreslått nasjonalt faglig råd for hver studieretning. *HLF ber om at det arbeides frem konkrete forslag når det gjelder overgangen til høyere utdanning.*

HLF ønsker lykke til med det videre arbeidet med NOUen, og ber dere ta kontakt om dere har spørsmål eller ønsker mer informasjon.

Med vennlig hilsen for HLF

Merete J. Orholm

Politisk sjef HLF

Marit Skatvedt

Seniorrådgiver HLF